

30 вересня 2019 року, №13-18 (301-306)

Газета Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка

ЗАМЛОК

Афанасій ЛОМАКОВИЧ
ректор академії, професор

ТРАДИЦІЇ, ЗБАГАЧЕНІ СУЧАСНІСТЮ (до 200-ліття Волинського ліцею у Кременці)

Інноваційні процеси охопили всю систему вищої освіти, що актуалізує важливість і необхідність історичного підходу до вирішення науково-педагогічних проблем з використанням конструктивного досвіду освітніх закладів минулого, їх неперехідної за значенням теоретичної і практичної спадщини. Європейський культурно-освітній простір, як органічний синтез національних науково-освітніх систем, передбачає і створює умови для ґрунтовного вивчення та повноцінного використання історичних надбань національних шкіл і прогресивних здобутків освітніх систем інших народів та країн. В цьому — одна з основних передумов і невичерпне джерело зміцнення, вдосконалення та модернізації всіх елементів національної освітньої структури, в тому числі й вищої педагогічної освіти.

З навчальними закладами — нашими історичними попередниками і насамперед із Волинським ліцеєм першої третини XIX століття, як одним з осередків становлення вищої освіти в Україні, — ми пов'язані спільною історико-архітектурною матеріальною базою, соціально-історичними, духовно-культурними і геополітичними особливостями, етнографічною специфікою населення та неповторними природними умовами краю, де розгорталась у минулому і здійснюється тепер віддалена в часі, але наближена завданнями, змістом і характером навчальної діяльності. Традиції, започатковані Волинськими Афінами два століття тому, перевірені та доповнені зусиллями освітян наступних поколінь, знаходять своє відображення і творче збагачення в діяльності науково-педагогічного колективу нашої академії.

Стратегічні об'єкти трансформації освітянських традицій — структура, форми і зміст навчально-виховного процесу, ресурси і система його науково-методичного, організаційно-адміністративного матеріально-технічного забезпечення. Педагоги Волинського ліцею орієнтувалися на формування гуманістичного світогляду своїх вихованців, озброєння їх навиками самостійної навчальної і пошуково-творчої роботи та конкретного застосування своїх знань у практичній діяльності. На досягнення таких цілей були спрямовані навчальні програми, комплекс матеріалів методичного обслуговування педагогічного процесу, зміст авторських лекційних курсів, що їх готували викладачі Ліцею до більшості навчальних дисциплін. Такий підхід до науково-методичної сторони організації навчально-виховної роботи знайшов свій розвиток у фахово-методичній діяльності науково-педагогічних працівників нинішньої академії: підготовка навчальних планів і авторських навчальних програм, навчальних посібників і підручників, методичних розробок і науково-методичних рекомендацій, написання монографій і наукових статей, тематичних розробок семінарських і практичних занять — це далеко не повний перелік науково-методичної роботи, яку виконує наш науково-педагогічний працівник сьогодні.

В оновлених формах навчально-виховного впливу на студента XXI століття залишаються непорушними традиційні принципи гуманізації та гуманітаризації освітнього процесу, ставлення до вихованця як до центральної фігури педагогічного середовища, пріоритету духовних чинників у формуванні характеру молодого особистості та інші педагогічні ідеали, залишені нам у спадок попередніми поколіннями освітян. Навчальні програми, за якими працював Волинський ліцей, своїм науково-методичним рівнем значно перевищували тодішні офіційні освітні стандарти. Вони надавали можливості здобути необхідні знання з основних галузей тогочасної науки та суспільної практики, формувати у вихованців належні моральні якості та потреби позитивної громадянської активності, їх готовності до свідомого і цілеспрямованого публічного життя. Програмами передбачалося вивчення природничо-математичних і гуманітарних дисциплін із акцентом на усвідомленні та засвоєнні їх практичного значення. Розвитку індивідуальних здібностей ліцеїстів сприяла сама система навчання, зокрема можливість вибору додаткових навчальних предметів або участь у тематичних наукових дослідженнях спільно з викладачами. Курси лекцій з багатьох предметів наближались до університетського рівня. На початку кожного навчального року викладачі виголошували своєрідні «інавгураційні промови», де окреслювали програму, завдання, зміст і значення відповідної навчальної дисципліни, яку ліцеїсти вивчатимуть на даному курсі. Запровадження додаткових

предметів, знайомство ліцеїстів із навчальними дисциплінами до початку їх вивчення — прообраз сучасних факультативних предметів і дисциплін за вибором навчального закладу та безпосередньо самими студентами, презентація таких дисциплін науково-педагогічними працівниками — авторами відповідних лекційних курсів — перед студентським загалом.

Вже у першій третині XIX століття у межах існуючих шкільних округів з'являються паростки формування майбутніх територіальних навчально-освітніх комплексів. Це засвідчують безпосередні зв'язки Волинського ліцею у Кременці з Віленським університетом, з іншими освітніми структурами Заходу Російської імперії. Такі зв'язки поширювались на вирішення проблем організації навчального процесу, кадрового, методичного, матеріально-технічного й адміністративного функціонування навчального закладу, забезпечення його права на самостійне вирішення конкретних питань автономної життєдіяльності в чинній освітній системі. Наша академія динамічно здійснила необхідні й ґрунтовані перетворення у змісті та формах науково-педагогічного процесу, розширила та поглибила свої зв'язки з освітніми установами різних рівнів не лише Західного регіону, а й усієї України і навіть з окремими

ських структурах, у судових інстанціях; окремі стали відомими громадськими діячами, учасниками й організаторами опору царизму. Імена колишніх кременецьких ліцеїстів яскраво засвітилися у письменницьких колах, серед музикантів і художників, організаторів шкільництва й охорони здоров'я населення, серед релігійних діячів. Вони засновували культурні фонди, добродійні товариства, видавали газети і журнали, організували художні виставки і театральні вистави, влаштовували музичні концерти, спортивно-масові свята.

Тенденція зростання інтелектуального потенціалу суспільства за рахунок випускників різнопрофільних закладів освіти посилилась у зв'язку з універсалізацією підготовки фахівців: широким і ефективним стало проникнення освітянського продукту в усі ланки життєдіяльності сучасного соціуму. Через два століття випускники нинішньої альма-матер, успадкувавши і зміцнюючи кращі традиції минулих поколінь кременецького студентства, успішно поповнюють лави фахівців тепер уже технологізованого інформаційного суспільства. Саме останній фактор суттєво модернізував традицію включення випускників до активного суспільного життя. Сьогодні частина з них займаються науковою і науково-педагогічною діяльністю, здобувають наукові ступені і вчені звання, публікують монографічні та науково-методичні дослідження, дають якісні продукти навчально-методичної літератури, успішно виступають на наукових форумах всеукраїнського та міжнародного рівнів, беруть активну участь у міжнародному науковому обміні.

Найбільша наша гордість — тисячі випускників, які працюють на вищих педагогічних освітніх установах у всіх регіонах України і навіть за рубежом. Серед них — організатори і керівники навчальних закладів різних форм і ступенів, висококваліфіковані методисти, працівники освітянських управлінських структур. У мистецькій сфері маємо народних і заслужених артистів, заслужених діячів мистецтва і майстрів народної творчості України, учасників і переможців всеукраїнських і міжнародних фестивалів, конкурсів, вернісажів, талановитих і активних організаторів соціально-культурної роботи серед населення.

Наші випускники працюють у структурах державної влади та самоврядування, у правоохоронних органах. Кожен, хто залишив стіни нашої альма-матер у минулому і в нинішній час, був і залишається «учнем Кременця», належить до тієї плеяди фахівців, які своєю діяльністю надали потужного імпульсу розвитку національної культури, сприяли пробудженню громадської думки і національної свідомості, чим активізували процес громадянського самоусвідомлення приналежності України й українців до європейського соціокультурного і науково-освітнього простору.

Волинський ліцей належав до класичного типу елітарних навчальних закладів, які займали особливе місце в академічній системі «гімназія — ліцей — університет» і виступали важливим фактором культурно-освітнього життя усіх суспільних верств. Через два століття наша освітня інституція здійснила ланцюг взаємопов'язаних еволюційних перетворень у форматі «училище — коледж — інститут — академія» і підтвердила незаперечну роль Кременця, як одного із провідних осередків науково-освітнього і культурно-мистецького розвитку не тільки Галицько-Волинського краю, а й усього Західноукраїнського регіону. Засвоєні та збагачені традиції минулого стали однією з важливих передумов успішного втілення стратегії модернізації національної освіти як у процесі інтеграції до європейського освітньо-культурного простору, так і в діяльності кожного національного навчального закладу зокрема.

У цьому контексті особливого значення набуває вивчення, аналіз і використання соціально-історичного, наукового та культурно-освітнього досвіду становлення вищої освіти у нашому краї, новаторських концепцій та ідей діячів освіти і науки минулого як концептуально-теоретичного і науково-методичного фундаменту розбудови й оновлення сучасної національної вищої школи, актуальних стратегічних проблем і тактичних підходів до здійснення її комплексної інтеграції у європейську наукову та культурно-освітню спільноту. Історична об'єктивність вимагає зазначити, що у формуванні та розширенні можливостей сучасної української національної школи стати повноцінним суб'єктом наукового і культурно-освітнього сектора міжнародних взаємин є величезна заслуга освітянської еліти першої третини XIX століття і насамперед плеяди педагогів-інтелектуалів і випускників тогочасного Волинського ліцею у Кременці.

культурно-освітніми інституціями зарубіжжя. У змістово-структурну та функціонально-фахову мережу підготовки кадрів для національної освіти включені заклади дошкільної та позашкільної освіти, загальноосвітні школи, профільні заклади вищої освіти й установи післядипломної педагогічної освіти. Така система забезпечує умови для практичного навчання студентів і науково-методичного та фахово-інформаційного обміну, розширює можливості для підвищення професійної кваліфікації працівників у її науково-теоретичному і практичному складниках, а в загальному — для вдосконалення та підвищення ефективності широкого комплексу заходів із підготовки фахівців сучасного рівня. Основні форми наших взаємозв'язків із освітянською спільнотою регіону — науково-методичні семінари для педагогів дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, спільні засідання та робочі зустрічі кафедр академії та циклових комісій коледжу з їх колегами з інших установ вищої освіти, участь наших фахівців у науково-методичних заходах, що проводяться місцевими самоврядними і державними органами управління освітою. На всеукраїнському і міжнародному рівнях така робота здійснюється у форматі наукових форумів, обміну досвідом і делегаціями науковців та студентів, спільного виконання науково-дослідницьких програм, публікації науково-теоретичної та навчально-методичної літератури, інших заходів, які обумовлюються угодами про співпрацю між академією та науково-освітніми інституціями України й окремих зарубіжних країн.

Славу навчального закладу творять і визначають дійсне рейтингове місце у соціально-культурній сфері суспільства його випускники усіх поколінь і спеціальностей. Їх фахова і загальносуспільна діяльність засвідчує рівень та якість науково-методичної і навчально-виховної роботи, професіоналізм науково-педагогічного колективу й інші важливі складові візитки освітньої установи, а в кінцевому підсумку — здійснює вагомий вплив на зміст, характер і динаміку суспільних процесів, на соціально-культурний рівень населення. Частина випускників Волинського ліцею пішли шляхом своїх наставників — працювали викладачами у престижних університетах Російської імперії та Західної Європи, проявили себе у багатьох сферах педагогічної науки: від літературознавчої — до природничо-математичної. Інші — продемонстрували свій талант, високий професіоналізм і досягли значних успіхів у царині державного управління: вони займали високі посади у повітових і губер-